

Pohľad na religiozitu a hodnoty cez čísla

Jozef Žuffa

ŽUFFA, J.: Religiosity and Values Seen through Figures. *Studia Aloisiana*, 3, 2012, 1, s. 53 – 59.

It is possible to measure values and religiosity of population through imagination and behaviour of individuals. The study is based on the result of Aufbruch research from Central and Eastern Europe. Values of religiosity are divided into three dimensions, namely personal religiosity, contents of faith and relationship with the Church. This is why the figures can be helpful when it comes to direction of priorities of pastoral theology in Slovakia.

Keywords: religiosity, values, pastoral theology, quantitative research

Ak chceme na Slovensku analyzovať rozmanitosť života a postojov ľudí, ktorí sa podľa sčítaní ľudu hlásia k jednotlivým cirkvám, nestačí opierať sa argumentačne len o údaje štatistického úradu. Už dlho neplatí, že viac ako tri pätiny populácie vyznávajú a zároveň žijú hodnoty, ktoré sú súčasťou učenia Katolíckej cirkvi. Skúsme sa na túto problematiku pozrieť nielen cez čísla štatistického úradu.

Nábožnosť je možné merať podľa toho, ako sa prejavuje v predstavách a správaní jednotlivca. Skúmanie nábožnosti, religiozity alebo spirituality sa pokladá za možné, keďže je súčasťou subjektívneho vedomia človeka a prejavuje sa v jeho názoroch a postojoch. Pri analýze sa opieram o komplexné dáta a metodológiu výskumu Aufbruch¹, ktorý realizovalo viedenské Pastorálne fórum dvojfázovo v rokoch 1997 a 2007. Štúdia prebehla v štrnástich postkomunistických krajinách strednej a východnej Európy, čo umožňuje vytvárať vzájomné porovnania a zároveň definovať vývoj trendov na základe zmien v skúmaných obdobiach. Témy výskumu²

1 Porov. ZULEHNER, M. P., TOMKA, M., NALETOVNA, I.: *Gott nach dem Kommunismus*. Ostfildern, 2008.

2 Výskum garantoval profesor Zulehner, emeritný pastorálny teológ Viedenskej univerzity, ktorý rozlišuje pri meraní religiozity tri hlavné aspekty: (1) osobná religiozita (sebahodnotenie respondenta, nakoľko sa pokladá za nábožného človeka, dôležitosť Boha v jeho živote, nakoľko mu viera dáva útechu a silu a ako často sa modlí alebo túži po tichu a rozjímaní); (2) obsahová stránka osobnej religiozity – kresťanskosť (viera v osobného kresťanského Boha a súhlas s článkami viery); (3) vzťah osobnej religiozity k cirkvi – väzba na cirkev (náboženská príslušnosť, členstvo v cirkvi, účasť na bohoslužbách, dôvera v cirkev a očakávania od cirkvi).

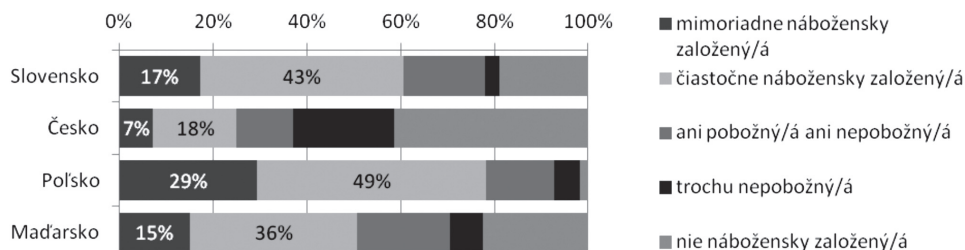
sú rozdelené na tri dimenzie: osobná religiozita, obsahy viery a vzťah k cirkvi. V štúdii boli ku každej dimenzii vytvorené viaceré indexy – číselné vyjadrenia korelácie vybraných otázok na určitú oblasť. Z dôvodov komplexnosti metodiky na tvorbu indexov, ktoré sú číselnou hodnotou vyjadrujúcou postoje respondenta v skúmanej dimenzii, v tejto analýze uvádzam až výsledky typológie religiozity postavenej na vytvorených indexoch. Jednotlivé dimenzie sú objasnené osobitne, pri každej z nich sú porovnávané výsledky vybraných otázok s hodnotami iných krajín. Na tento účel som si vybral krajiny vyšehradskej štvorky.

Osobná religiozita

Ako nábožensky založení sa vnímajú ľudia? Čo všetko ich religiozitu ovplyvňuje? Aké dosahy má religiozita na konkrétneho človeka a jeho profánny život? Tieto témy tvoria dimenziu osobnej religiozity. Už pri jednoduchom hodnotení otázky, ako subjektívne vnímajú respondenti svoju religiozitu, sa na Slovensku v roku 2007 pokladalo 60 % za mimoriadne, alebo čiastočne nábožensky založených (obr. 1), čo je výrazne nižšie číselné vyjadrenie populácie, ktorá sa hlási k vierovyznaniam cez sčítanie ľudu.

Odhliadnuc od toho, či náboženské predpisy dodržiavate, alebo nie, povedali by ste o sebe, že ste... (Aufbruch 2007)

Obr. 1



Zatiaľ čo Maďarsko a Česko vykazujú v priebehu desiatich rokov (1997 – 2007) pokles osobnej religiozity, na Slovensku a v Poľsku číselné vyjadrenia hovoria o jej náraste.

Obsahy viery

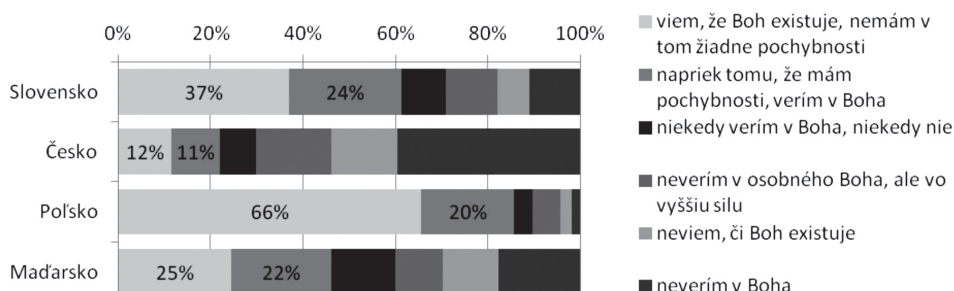
V Európe je kresťanské náboženstvo neoddeliteľnou súčasťou histórie. Vieme vymenovať celý rad tém, ktoré tvoria obsah viery. Ktoré z nich si však ľudia volia, aby sa podľa nich riadili, a akú spirituálnu identitu si vytvárajú? Skúsenosť ukazuje, že v posledných desaťročiach sa táto iden-

tita čoraz menej viaže na plné prijatie obsahov viery konkrétneho viero-
vyznania. Môžeme hovoriť o religióznom turizme, keď si jednotlivec pri-
vatizuje obsahy náboženstva podľa vlastného gusta.

Samotná odpoveď na otázku zisťujúcu vieru v Boha (obr. 2) ukazu-
je opäť nezhodu v počtoch kresťanov/katolíkov oproti údajom zo štatis-
tického úradu o príslušnosti k cirkvám. Zarážajúce je porovnanie s našimi
susednými krajinami, kde údaje dosvedčujú radikálne iné hodnoty. V tej-
to otázke sa ešte neskúma chápanie predstavy o Bohu, tá sa dá overiť
inými otázkami.

Ktorá z výpovedí opisuje najlepšie vaše presvedčenie? (Aufbruch 2007)

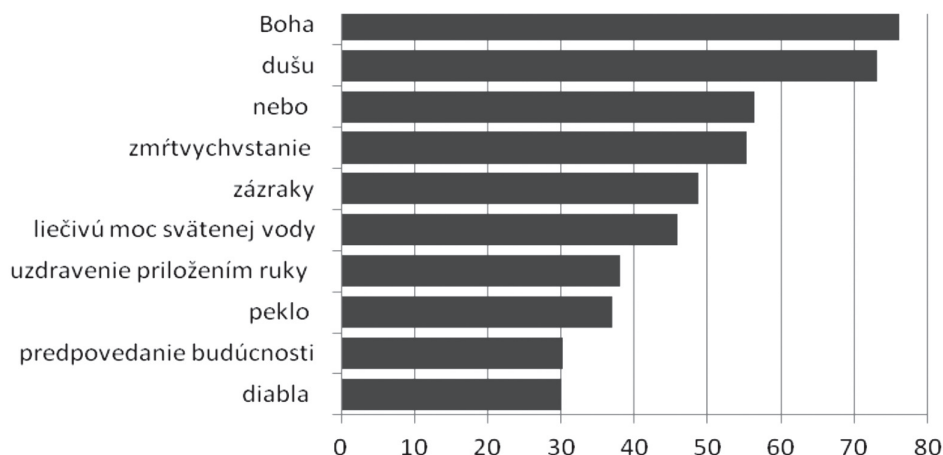
Obr. 2



Viera v Boha je jednou zo základných otázok, ktorá nám príde na
mysle, keď sa začneme s niekým rozprávať o náboženstve. Pre zaujíma-
vosť predstavujeme v ďalšom grafickom vyjadrení vieru Slovákov v niektoré
skutočnosti súvisiace s náboženstvom (obr. 3). Je prekvapivé, že napr. iba
asi polovica z respondentov výskumu, ktorí veria v Boha, verí napr. aj
v existenciu pekla.

Viera v ... (Aufbruch 2007, Slovensko)

Obr. 3



Vzťah k cirkvi

Najrozšírenejšie meranie príslušnosti k vierovyznaniu je ponúknuť respondentom výber z viacerých možností. Takto máme možnosť vytvoriť obraz o európskych postkomunistických krajinách podľa dominujúcich vierovyznaní (obr. 4):

- katolícke krajiny (Poľsko, Chorvátsko, Slovensko, Slovinsko, Litva),
- pravoslávne krajiny (Moldavsko, Bulharsko, Rumunsko, Srbsko, Bielorusko),
- ateistické krajiny (Česko, bývalé východné Nemecko),
- pluralistické krajiny (Maďarsko, Ukrajina).

Oproti výskumu v roku 1997 sa hlásia k vierovyznaniam výrazne viac na Ukrajine a na Slovensku (o 10 % viac), na druhej strane osempodpercentný pokles môžeme sledovať v Maďarsku, Česku a Chorvátsku.

Príslušnosť k vierovyznaniu (Aufbruch 2007)

Obr. 4

	rímskokat.	gréckokat.	pravoslávni	protestanti	moslimovia	nepatria nikam
Poľsko	88,6	0,3	0,3	0,4	0,0	10,4
Chorvátsko	73,4	0,1	1,2	0,4	0,8	24,2
Slovensko	70,0	4,1	0,6	9,1	0,0	16,2
Slovinsko	60,4	0,1	0,8	0,9	1,9	36,0
Litva	59,2	0,4	2,5	1,6	0,2	36,1
Maďarsko	36,7	1,6	0,0	12,4	0,0	49,3
Česko	16,6	0,0	0,2	1,0	0,0	82,2
vých. Nemecko	5,5	0,0	0,2	21,6	0,9	71,7
Ukrajina	1,8	5,9	34,9	1,4	0,3	55,6
Bielorusko	6,3	0,1	45,3	0,4	0,3	47,6
Srbsko	10,2	0,2	74,1	3,7	1,5	10,3
Rumunsko	10,7	1,1	77,9	7,4	0,2	2,7
Bulharsko	0,9	0,1	80,6	1,1	13,4	3,9
Moldavsko	0,4	0,0	83,1	1,1	0,2	15,2
všetci	29	2	28	6	1	34

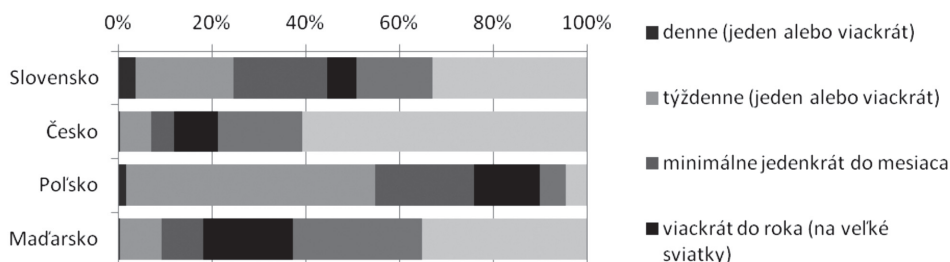
Hlásenie sa k vierovyznaniu a praktizovanie religiozity vykazujú vzájomnú koreláciu, pri číselnom vyjadrení je však vyššie hlásenie sa k vierovyznaniam. Veľmi zjednodušeným spôsobom sa dá praktizovanie religiozity prezentovať odpoveďami ľudí o intenzite ich návštevnosti bohoslužieb (obr. 5).

Na doplnenie dimenzie vzťahu k cirkvi dopĺňame výsledky otázky skúmajúcej očakávania respondentov od náboženských spoločenstiev. Výzvou pre cirkvi je očakávanie polovice populácie (bez ohľadu na to, či sa hlásia k nejakému vierovyznaniu), aby náboženské spoločenstvá zaují-

mali stanoviská ku spoločensky dôležitým otázkam (obr. 6). Podobne vysoké očakávanie je v posilňovaní národného povedomia a účasti vo verejnom dianí.

Ako často navštevujete bohoslužby v kostole? (Aufbruch 2007, Slovensko)

Obr. 5



Podľa mojej mienky cirkvi a náboženské spoločensvá sú tu na to, aby... (Aufbruch 2007, Slovensko)

Obr. 6



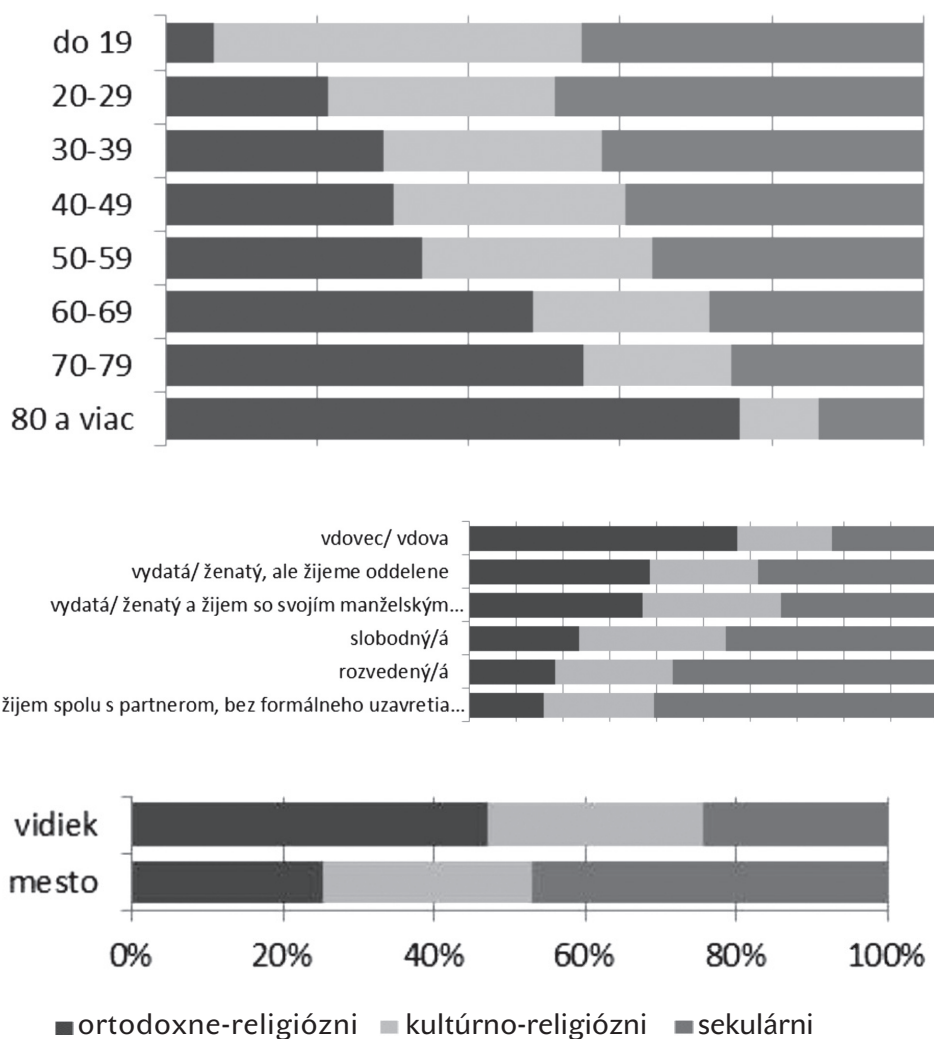
Typológia religiozity

Na základe vytvorených indexov v každej z troch dimenzií religiozity je možné hľadať ľudí s podobnými znakmi a vytvoriť typy, ktoré ich spájajú. V sociológii sa tento proces nazýva klastrová analýza a má za úlohu sprehľadňovať výsledky dát. Takýmto spôsobom autori štúdie Aufbruch zo 17 indexov (8 z dimenzie osobnej spirituality, 3 z obsahov viery a 6 zo vzťahu k cirkvi) identifikovali tri typy opisujúce religiozitu ľudí: ortodoxne-religiózni, kultúrno-religiózni a sekulárni. Pri aplikácii vytvorených ty-

pov na dáta z výskumnej reprezentatívnej vzorky na Slovensku sa nám tvorí mozaika náboženského života našej krajiny. Vyberáme triedenia podľa veku, manželského alebo nemanželského statusu a bydliska (obr. 7).

Typológia podľa vybraných kategórií respondentov
(Aufbruch 2007, Slovensko)

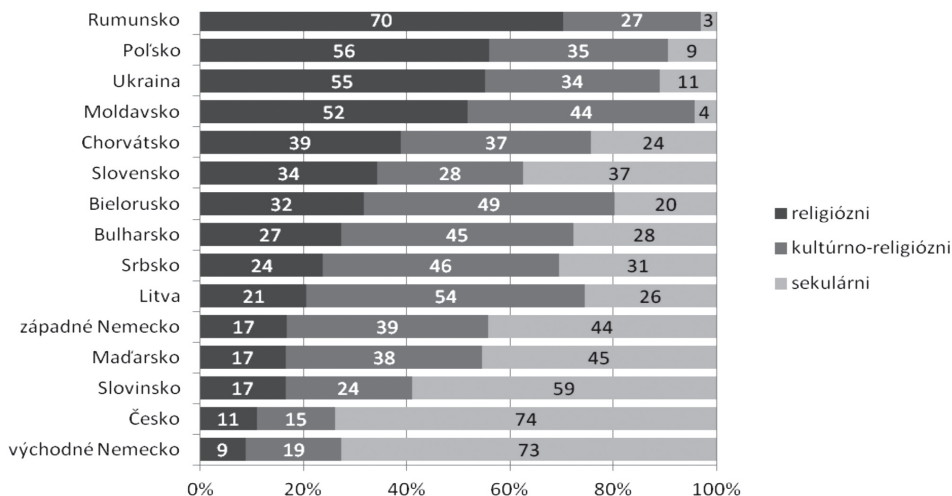
Obr. 7



A nakoniec sumarizujem rozdelenie religióznych typov podľa všetkých skúmaných krajín v štúdií Aufbruch (obr. 8). Z prehľadnej grafiky vidíme krajiny, v ktorých najväčšia skupina sú ortodoxne-religiózni (Poľsko, z vysokej časti zastúpené pravoslávnu vierou Rumunsko a Moldavsko), v iných sú to sekulárni (Česko, Nemecko, Slovinsko, Maďarsko), výrazne veľa kultúrno-religióznych ľudí má Litva, Bielorusko, Bulharsko, Moldavsko. Ostatné krajiny sa ukazujú ako zmiešané.

Typológia v štrnástich skúmaných krajinách, výsledky za časti Nemecka sú uvádzané oddelene, aby sa ukázal výrazný vplyv rozdielneho historického pozadia východnej a západnej časti. (Aufbruch 2007)

Obr. 8



Výzva pre pastorálnu teológiu

Dnešné cirkvi sa pýtajú: Ako uskutočňovať dnes v zmenených svetových a národných podmienkach naše poslanie? Katolícka cirkev je na Slovensku stále suverénne najväčším náboženským spoločenstvom. Čo však pre ňu znamená ostať „agentúrou nádeje“ nielen pre ľudí, ktorí navštevujú bohoslužby, ale pre všetkých, ktorí hľadajú odpovede na zmysel života, utrpenia, radosti, osobného rozvoja atď.? Tu vidím veľkú výzvu pre pastoraálnych teológov pracovať na rozvoji služieb ľuďom a prístupov k tým, ktorí sa napr. ocitli mimo tradičného chápania kresťanských hodnôt rodinného života, a tak nemali možnosť naučiť sa očakávať pri svojom hľadaní pomoc Katolíckej cirkvi.

Použitá literatúra

ZULEHNER, M. P., TOMKA, M., NALETOVNA, I.: *Gott nach dem Kommunismus*. Ostfildern, 2008.

Štúdia Aufbruch – kompletná elektronická databáza zberu údajov z roku 1997 a 2007.

Jozef Žuffa, PhD.
TV Lux
Prepoštská 5
811 01 Bratislava
e-mail: jozef@zuffa.eu